

„Már csak felfelé vezetett út”

Beszélgetés Dobos Károlynéval, Gyulaj polgármesterével

Ahhoz, hogy elérjem a települést, melynek polgármesterével beszéltem meg találkozót, egy cser-tölgyerdőn haladok át. Nem messze lakom innen, sokadszor teszem meg ezt az utat, de ahogy minden alkalommal, most is lenyűgöz a táj szépsége, nyugalma. A gyulaji erdőben – mert itt visz át az utam – Európa leghíresebb dámvad állománya él. A 7800 hektáros Gyulaji Vadrezervátum hajdan Esterházy-birtok volt, területén a krónikák szerint a 19. században terült el Magyarország legnagyobb vadaskertje. Számomra semmi nem adja jobban vissza ennek a vidéknek a hangulatát, mint Illyés Gyula *Tolnai erdő* című verse:

„Örvénylik, mint a víz árja,
százezer tölgy koronája;
fut a tajték, száll a hullám
egymillió makkfa csúcán;
mint a tenger, a kerengő,
olyan ez a nyári erdő,
olyan tömött, olyan kemény,
elmehetnék a tetején.”

Merengésből azonban egy ugyancsak költői, de kevésbé idilli mondat zökkent ki, melyet Balipap Ferenc népművelő, közösségfejlesztő mondott sokszor: „Nekünk az erdőből csak a madárfütty jutott...”. Az ő szülőfalujába tartok, a Tolna megyei Gyulajra, mely a Dombóvári járásban fekszik. Az egykor jó adottságokkal, kitűnő termőföldekkel rendelkező, élénk társadalmi, gazdasági életet élő falu a 20. században, különösen a második világháború után komoly válsághelyzeteket élt meg. Az erdőt körbekerítették, mindössze egyetlen irányban építettek ki aszfalt utat, így a falu zsáktelepüléssé vált. A sikeres múlttal rendelkező falu a kilencvenes évekre gazdasági, társadalmi problémákkal, nehézségekkel küzdő, elszegényedett település lett, az aktív korú lakosság többsége hátrányos helyzetű, szakképzetlen, roma származású. A munkaképes, tanultabb lakosság elvándorolt, a helyi oktatás mélyrepülésbe kezdett, a fejlesztések a rendszerváltás környékén is elma-

radtak. Napjainkban az 1018 fő lélekszámú település lakosságának 65%-a, az iskola tanulóinak 98 %-a cigány származású. A kilátástalan helyzetben lévő, foglalkoztatási, szociális gondokkal küzdő település életében azonban az elmúlt évek egy új korszakot nyitottak meg, hiszen a falu vezetése olyan programok megvalósításába kezdett, melyek a helyi igényekhez, lehetőségekhez alkalmazkodnak. A gyulaji önkormányzat és a falu intézményei minden lehetőséget megragadnak a felzárkóztatás előmozdítására, a foglalkoztatás elősegítésére, az öngondoskodás bevezetésére, elterjesztésére. Minderről már a polgármester asszonytól, Dobos Károlynétól tudok meg részleteket, akivel a falu iskolájában találkozom. Az ő személyéhez, tevékenységéhez, tenni akarásához, a település iránti elkötelezettségéhez köthetők a változások.

Zink Judit: *Mivel már évek óta ismerjük egymást, tudom, hogy hosszú út vezetett idáig. Gyulajról az elmúlt évtizedekben legtöbbször negatív híreket hallhattunk, újságcikkek, személyes beszélgetések is mindig a nehézségekről, gondokról szóltak. Ebben a kilátástalannak tűnő helyzetben vetted át a falu vezetését, mi ösztönözt erre, miben láttad a kiutat, a fejlődés lehetőségét?*

Közfoglalkoztatás a levendula ültetvényen

Dobos Károlyné: Bár nem itt születtem, de gyermekkorom óta itt élek Gyulajon, nagyon szeretem a településemet. A legnehezebb korszakokban sem gondoltam arra, hogy másutt keressem a boldogulásom, sőt talán ez még inkább arra sarkallt, hogy tegyek valamit azért, hogy ez megváltozzon. Tanulmányaim végeztével is itthon maradtam, 31 évig voltam az iskola gazdaságvezetője, majd a rendszerváltástól a település alpolgármestere, 2006 óta pedig polgármestere. A falu ebben az időszakban rendkívül rossz pénzügyi helyzetben volt, sok probléma mellett azt éreztem a legégetőbbnek, hogy az önkormányzat nem tudta finanszírozni az oktatási intézményt, pedig addig a kistérség 16 települése közül csak Gyulaj tartott fenn önállóan 8 osztályos általános iskolát, minden más település iskolatársulásban működött. Mivel akkor már három évtizede az iskola volt az életem, így csak arra tudtam gondolni, hogy minden nehézség és akadály ellenére megmaradjon a településen a nyolc osztályos iskola. A tanulók döntő többsége halmozottan hátrányos helyzetű volt akkor is, így számukra és a családok számára is többlet nehézségeket jelentett volna akár a felső tagozat megszűnése is. Az iskolák állami átvételéig így sikerült fenntartani, működtetni az iskolát, nem kell hangsúlyoznom, hogy egy település, elsősorban egy kistelepülés fennma-

radásában, a helyi közösség életben tartásában, fejlesztésében milyen fontos szerepe van az iskolának. 2007-ben ezért több, hasonlóan gondolkodó Tolna megyei kollégámmal együtt létrehoztuk a Kisiskolák Megmentéséért Alapítványt. Ugyanebben az évben egy sikeres pályázatunk eredményeként 141 millió forintos felújítást tudtunk megvalósítani, és 21. századi körülményeket teremteni a gyerekeinknek.

A másik, kardinális probléma a munkanélküliség volt, egyrészt a munkahelyek hiánya, hiszen a faluban nincs jelentős munkaadó, nagyobb létszámot foglalkoztatni tudó cég, vállalkozás és sajnos szakképzett munkaerő sem. Szerencsére ez az időszak egybeesett azzal, amikor elkezdődtek a hagyományos közfoglalkoztatási programok. Megválasztásomtól kezdődően olyan programban gondolkodtam, mely munkát tud adni az itt élőknek, számtalanszor hallották tőlem azt a mondatot, hogy én azt szeretném, ha nem segélyért állnának sorba, hanem munkabéért.

Cz. J.: Ez a cél, elhatározás olyannyira megvalósult, hogy ma már mintaként szolgál sok, hasonlóan hátrányos helyzetű település számára. Nem véletlenül vehették át munkád elismeréséül 2012-ben uniós díjat az Európai Bizottság által szervezett ünnepségen. A díj neve önmagáért

beszél: Mayors Making the Most of EU Funds for Roma Inclusion (MERI), vagyis a Polgármesterek EU-forrásokkal a romák integrációjáért. Azon polgármesterek részesülhetnek ilyen kitüntető címben, akik a legeredményesebben használják fel az EU-s forrásokat a foglalkoztatás, az oktatás, az egészségügy, a lakhatás és a közszolgáltatások területén. A tavalyi évben pedig a Belügyminisztérium is kitüntetéssel ismerte el a munkádat, a közfoglalkoztatásban elért eredményeidet.

D. K-né: Nagyon büszke vagyok rá, de ahogy a díjak átvételekor is hangsúlyoztam, ehhez szükség volt a munkatársaimra, a falu összefogására, számtalan segítő személy és szervezet hozzájárulására, és a megvalósításhoz szükséges pénzügyi támogatásra. Mindehhez szövetségesre letem az iskola igazgatójában, a képviselőtestületben és a Gyulajért Alapítványban is.

Cz. J.: A folyamatokat viszont te indítottad el, te koordinárod. Megválasztásodtól egy olyan termelő, szociális jellegű földprogramban gondolkodtál, mely munkát adhat a falu kiemelkedően nagyszámú munkanélkülijének. Mik voltak azok a kezdeti lépések, melyek elindították a fejlődést és megalapozták a mai viszonyokat?

D. K-né: Az elképzeléseim 2009-től kezdtek megvalósulni, ekkor ismerkedtem meg különböző workshopokon a Sorsfordító-sorsformáló munkaerőpiaci programmal. Ez önkormányzatok bevonásával képzést és egy év bértámogatást adott tartós munkanélkülieknek. A program célja az volt, hogy az önkormányzat kezdjen el termelni a saját földterületén, a megtermelt árut pedig a falu konyháján használjuk fel; amennyire lehet, ebből fedezzük az alapanyag szükségletet. Kezdetben 1 hektáron zajlott a gazdálkodás, a képzésbe első körben 10 főt vontunk be, akik gyakorlatuk során 1 millió forint értéket állítottak elő a konyha számára. Az évek során újabb és újabb földterületeket vontunk művelésbe, jelenleg 12 hektáron termelünk, a zöldség- és gyümölcs- és gyógynövényeket is, ez utóbbi szárításához, feldolgozásához is megteremtettük a feltételeket. Ter-

mészetesen bekapcsolódtunk a Start munkaprogramba is, mellyel nemcsak a foglalkoztatottak létszámát tudtuk bővíteni, hanem a gazdálkodáshoz szükséges eszközöket is tudtuk vásárolni, szerszámokat, munkagépeket, és ami nagyon lényeges, egy hűtőkamrát is be tudtunk üzemelni, ahol a megtermelt zöldségeket tudjuk lefagyasztani. Ezenfelül helyben tesszük el a savanyúságot, lekvárt főzünk, így egész évre, 100%-ban biztosítani tudjuk a konyha ellátását, mely az óvodára, iskolára, idősek napközijére is főz. Ma már magunk termeljük meg a vetőmagot is. Ezzel példát adtunk az itt élőknek, és ösztönöztük őket saját kertjeik megművelésére. Nem mondom azt, hogy kezdetben nem voltak nehézségeink, vagy, hogy nem tapasztaltunk ellenállást, de bízunk benne, hogy a jó példa ragadós, és mind több családot sikerül bevonnunk ebbe a programba is. Ennek megerősítésére az iskolában elindult a 9–10. évfolyamos mezőgazdasági szakképesítést adó osztály, ahol már a diákok is megtanulják a kertészkedést. Ez a program – ahogy sok más kitűnő kezdeményezés – az iskola igazgatójának, Lacza Zoltánnénak köszönhető, akivel kitűnő, állandó és folyamatos kapcsolatban vagyunk. Csak közös erővel, egymás segítségével, szakmai támogatásával, közös gondolkodással tudunk elérni eredményt. Az iskola is él minden pályázati lehetőséggel,

Gazdaságfejlesztő kerekasztal az NMI Tolna megyei irodájával

ezért számos, felzárkóztatást elősegítő pályázatban vesz részt. Céljuk, hogy már a fiatalokban, gyerekekben kialakítsák a belső késztetést sorsuk jobbra fordítására.

Cz. J.: A Nemzeti Művelődési Intézet Tolna Megyei Irodája által a tavalyi évben indított gazdaságfejlesztő kerekasztal azon összejövetelén, melynek Gyulaj adott otthont, szó esett arról is, hogy bekapcsolódtatok a „Nyúl-unk a munkáért!” programba.

D. K-né: Igen, ezt a lehetőséget sem hagytuk ki, ennek segítségével

újra beindult a faluban a kisállattenyésztés is. Mivel a takarmányárak növekedése nem tett jót a programnak, így tavaly már takarmánynövényeket is természetünk az állattartás biztosításához. Jelenleg 14 családnál vannak nyulak, és az önkormányzat is folytatja a tenyésztést, hogy egészséges nyúlhús is kerüljön a helyi intézményekben az asztalra.

Cz. J.: Mindezekkel a kis lépésekkel – melyek persze itt helyben nagy jelentőségűek – sikerült-e jelentősen csökkenteni a munkanélküliséget, hogyan hatott mindez a helyi társadalomra, a közösségre?

D. K-né: Nem mondom azt, hogy varázsütésre megszűnt minden problémánk, és hogy sikerült felszámolnunk helyben a munkanélküliséget. De ha azt mondom, hogy a programok megkezdése előtt volt olyan hónap, amikor 150-en álltak a hivatal előtt foglalkoztatást helyettesítő támogatásért, majd ugyanezeknek az embereknek a nagy többsége bekapcsolódhatott a közfoglalkoztatásba, amivel értéktéremtő munkát végzett, azt gondolom, ez óriási eredmény. Legalább ennyire fontos, hogy a dolgozók közösséget alkotnak, mely meghatározza a település mindennapjait.

Cz. J.: Nemcsak az úgynevezett hagyományos közfoglalkoztatásba kap-

Fejlesztő foglalkozás

Baba–mama klub

csolódott be a település, de mikor a tavalyi év elején felmértük, hogy a megyében mely intézmények, szervezetek, önkormányzatok lennének partnereink a kulturális közfoglalkoztatásban, erre is elsőik között jelentkeztek.

D. K-né: Igen, ahogy mondtam, egyetlen lehetőséget sem hagyunk ki, ami a falu fejlesztését szolgálja. Így örültünk ennek is, a programban dolgozó érettségizett cigány fiatalember számos olyan tevékenységbe kapcsolódhat be, olyan értelmes munkát végezhet, mely a saját közössége számára van.

Cz. J.: Magam is több olyan helyi társadalomfejlesztő, közösségfejlesztő

programról hallottam, melyek jelenleg is zajlanak itt a faluban.

D. K-né: Az egyik 2013 februárjában indult, a címe „Összetett beavatkozás a gyulai Völgy-telep társadalmi integrációjáért” című TÁMOP pályázatunk, mely 2 év időtartamú, 145 millió forintot nyertünk rá. A program célja szegregált lakókörnyezetben, mélyszegénységben élő, hátrányos helyzetű emberek társadalmi felzárkóztatásának, integrációjának segítése. Szociális, egészségügyi, oktatási, közösségfejlesztési, családgondozási feladatokat végzünk ez alatt a két év alatt. A program megvalósításának érdekében közös konzorciumot alkotott az önkormányzat a Türr Ist-

ván Képző és Kutató Intézettel, a Tolna Megyei Kormányhivatallal, a Gyulaiért Alapítvánnyal és a Magyar Máltai Szeretetszolgálattal, akikkel egyébként évekre visszanyúló kapcsolatunk van, és rengeteg segítséget kaptunk tőlük eddig is. Különösen munkatársuktól, Dr. Németh Nándortól, aki Gyulaj szülötte, és elszármazottként, területfejlesztőként tudásával, tapasztalatával, munkájával támogatja a falut, segíti a fejlesztési folyamatokat.

Cz. J.: A program segítségével olyan épületek is megújultak, melyek közösségi térként funkcionálnak, ahol a helyiek rendszeresen találkoznak, és segítséget is kaphatnak a mindennapokban. Melyek ezek?

D. K-né: Két épületet újítottunk meg, az egyik a Csillagpont, ami tulajdonképpen egy szolgáltató tér, itt szociális és más ügyekben is segítséget, tanácsot nyújtó fejlesztőpedagógusok várják a helyieket, a másik a Csillagház, amely elsősorban közösségi ház funkciót tölt be. Az átépítés során kialakított terekben lehetőség van különböző gyermekfoglalkozások, játszóházak tartására, filmvetítésekre, oktatásra, internetezésre, mozgásos, zenei foglalkozásokra. Működik itt kézimunka szakkör, baba–mama klub, sokszor van közös főzés, de szívesen betérnek csupán beszélgetni is az emberek. Rendszeresen jár a Csillagházba a falu plébánosa és hitoktatója, zajlanak itt hittanórák elsősorban felnőtteknek, mert a gyerekeknek az iskolában minden évfolyamon folyik hitoktatás. A komplex telepprogram újszerűsége az intenzív jelenlétben rejlik, a programban dolgozó fejlesztő pedagógusok nemcsak az iskolás korosztállyal foglalkoznak, hanem a felnőtt lakossággal is, segítik az egyéni fejlesztésüket. A szakemberek hangsúlyt fektetnek a deviancia megelőzésre, valamint a képességek felmérésére is. A program során adósságkezelési, életvezetési és a családi életre felkészítő foglalkozások is zajlanak.

A másik kulturális programunk a *Közösséget a jövőért* program, melynek keretében közösségépítő, hagyományörző táborokat, programokat rendezünk, kiemelt figyelmet szentelve a beás cigány hagyományoknak, ugyanis a mi településünkön élő cigá-

Cigány népismeret óra

nyok beások. Fontosnak tartjuk, hogy őrizzük ezeket a hagyományokat, ennek érdekében zajlik az iskolában cigány tánc tanítás a magyar mellett, ebből nőtt ki a helyi arany minősítéses cigánytánc csoport. Minden évben megrendezzük a Mesterségek Napját, ahol a hagyományos cigány mesterségeket mutatják be, tanítják vissza a faluban élő mesterek, mint például a vályogvetést, kosárfonást. Az iskolában cigány népismeret tanítás is folyik elsőtől nyolcadik osztályig, eldicsekedhetek vele, hogy az Országos Cigány Népismereti Versenyen, mely az országos tanulmányi versenyek sorába illeszkedik, az elmúlt években mindig bejutottak az országos döntőbe, sőt, az első három helyezett között voltak a gyerekeink.

Kézműves foglalkozás a közösségi házban

Cz. J.: Tudom, hogy több szakember jár hozzátok dolgozni, akár főállásban, vagy egy-egy projekthez kapcsolódóan. Milyen területeken segítik őket a munkátokat?

D. K-né: Egyik nagy problémánk jelenleg is a helyben lakó értelmiség hiánya, ezért vidékről járnak hozzánk szakemberek, számos területen kapcsolódtak be az itt élőket segítő programokba, és nyugodtan mond-

hatom, hogy bár nem itt laknak, de mégis együtt élnek a településsel. Van két főállású és két félállású szociális munkásunk, három fejlesztő pedagógusunk, egy sportedzőnk, de két közösségi programszervezőnk is, akik viszont helyi, cigány fiatalok, és fontos pillérei a programnak. Nekik ráadásul helyiként kezdettől fogva adott a hely- és emberismeretük.

Cz. J.: Amikor az imént a közösségi terekről beszélünk, kimaradt a művelődési ház. Ez a szocreál stílusú épület zárva tart, vagy vannak olyan programok, rendezvények, mikor használja a faluközösség?

D. K-né: Az épület valóban 1968-ban épült, az akkori kor igényeinek, építészeti stílusának megfelelően. A földszinten nagyterem, klubszoba található, az emeleten a könyvtár funkcionál, heti két alkalommal. A művelődési háznak nincs állandó nyitva tartása, a téli hónapokban nem tudjuk kifűteni, viszont a fűtési szezonon kívül több programnak helyt ad, így iskolai, falusi ünnepeknek, borversenynek, falunapnak, elszármazottak találkozójának, családi napnak, idősek napjának, szüreti napnak. Itt kicsit megint büszkélkedhetek, mert nyertünk Leader-pályázaton 10 millió forintot a felújítására, ami rövidesen meg is kezdődik. De amikor közösségi terekről, színterekről beszélgetünk, mindenképpen meg kell említenem, hogy az önkormányzat, az iskola és az egyház szoros kapcsolatának köszönhetően, a templomunkban – mely Tolna megye egyik legősibb, 1752-ben épült temploma – is egyre többször tartunk közösségi rendezvényeket, különösen advent és karácsony táján. A falubeliek közül egyébként egyre többen vesznek részt a szentmiséken is, sokszor erejükön felül tesznek is a templomért, és az

Cigánytánc csoport

elszármozottak is segítenek. A tavalyi falunapon több mint egymillió forintos adomány gyűlt össze, ezt többek között az épület csatornázására fordítottuk.

Cz. J.: Ahogy megálltam az iskola udvarán, láttam egy gyönyörű műfüves pályát. Nyilván ez is pályázati pénzből készült. Van-e most éppen olyan új projektek, tervetek, melyek a közeljövőben kerülnek megvalósításra, és a település, a helyi társadalom további fejlesztését szolgálják?

D. K-né: A műfüves pálya 27 millió forintos beruházás volt, melynek önrészt a Máltai Szeretetszolgálat adta a programhoz. Rövidesen egy ünnepség keretében kerül átadásra.

A következő fontos állomás pedig egy 196 millió forintból elkészülő közösségi tartósító üzem és módszertani központ lesz. Az előzőekben említettem, hogy szorgalmazzuk, segítjük, támogatjuk, hogy a helyiek saját kertjeikben termeljék meg a család ellátásához szükséges zöldségeket, gyümölcsöket. Ebben a felépülő üzemből arra is lesz lehetőségük, hogy a megtermelt élelmiszert eltegyék télire, és ebben szakember lesz a segítségükre. Megtanulnak savanyítani, befőzni, mindazon eljárásokat alkalmazni saját háztartásukban is, amit az önkormányzat is tesz a saját konyháján. Terveink között szerepel egy gombatermesztő üzem létrehozása is, mely hosszú távon is megélhetést jelent-

Falunap

hetne az ott dolgozóknak, így a közfoglalkoztatásból az elsődleges munkaerőpiacra is visszakerülhetnének.

Cz. J.: Látva az eredményeiteket, ismerte terveiteket, bízom benne, hogy a mi együttműködésünk is folytatódik!

D. K-né: Mi nyitottak vagyunk minden közös munkára, remélem, erre a jövőben is sor kerül. Már most meghívlak arra az ünnepségre, melynek keretében az említett Csillagház felveszi a falu szülőtte nevét, és Bali-

pap Ferenc Közösségi Házként működik majd tovább.

Cz. J.: Nagyon köszönöm, természetesen itt leszek.

DOBOS KÁROLYNÉ 1956. július 4-én született Pinchehlyen. Általános iskolai tanulmányai befejezése után 1974-ben érettségizett a Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskolában, Bonyhádon. Első munkahelye a Gyulaji Mezőgazdasági Termelőszövetkezet volt, itt dolgozott 1975 januárjáig, 1986-ban mérlegképes könyvelői képesítést szerzett. 2006-ig a helyi általános iskolában látta el a gazdaságvezetői teendőket. A rendszerváltás óta tagja volt a képviselő testületnek, alpolgármesterként tevékenykedett. 2006. október 1-jétől Gyulaj község polgármesteri tisztségét tölti be. 1976-ban kötött házasságot, egy leánygyermek született, aki a dombóvári Szent Orsolya Általános Iskolában pedagógus.

CZINK JUDIT a Nemzeti Művelődési Intézet Tolna Megyei Irodájának vezetője, három évtizede dolgozik művelődésszervezőként. Alapdiplomáját a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán szerezte, később felsőfokú kulturális menedzser végzettséget, majd az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán múzeumpedagógus szakdiplomát szerzett. Tolna megyében, Tamásiban él, szakmai pályafutását a helyi művelődési központban kezdte, majd a Magyar Művelődési Intézet Oktatási Osztályán dolgozott. Innét hazatérve, közel két évtizede végez közművelődési módszertani feladatellátást Tolna megyében.

Családi nap